Torpedoer i farvannet

Av Edmund Schilvold

Få opplevelser er vel mer avstressende enn å jakte høstmakrell i solnedgangen. I det brådjupe vannet utenfor vestre Jeløya er det mulig å overliste de stripete torpedoene til langt ut i september.

Viseren på vekkerklokka hadde nettopp listet seg forbi femtallet da jeg våknet og trykte ned knappen for alarmen. Ennå var det noen minutter til den ville ha begynt å kime, og jeg var glad jeg hadde sluppet å høre ringelyden for andre gang samme dag. Bare lyden av den klokka var nok til å sende frysninger gjennom ryggmargen på selv den mest søvndrukne fisker. Det var en lyd jeg assossierte med et ukjent antall grytidlige oppvåkninger i det gode fiskets navn. Den framkalte dunkle minner om øyeblikk da jeg hadde befunnet meg et sted mellom drømmeland og virkelighet, når dyna var varm og fristende og verden utenfor lite innbydende, kald, guffen og fargeløs. Noen ganger hadde dyna vunnet dragkampen, andre ganger hadde tanken på fast fisk vært nok til å sende meg småløpende ned til garasjen, forbi svarte soveromsvinduer og brennende gatelykter.

Mot slutten av makrellsesongen

Men nå var klokka fem på ettermiddagen, ikke på morgenen, og min sedvanlige lur hadde gjort meg enda mer fortumlet enn jeg pleide å være i timene før soloppgang. Jeg stavret ut på badet, trakk pusten dypt og prøvde å jage de siste restene av flimrende drømmer ut av hjernen. I noen sekunder ble jeg stående ved vasken for å studere det velkjente trollet i speilet, en skapning med strittende hår, glippende øyne og et småfortvilt uttrykk i fjeset. Ingen tvil, det var ikke en skjønnhetssøvn jeg hadde hatt, snarere et opphold i tørketrommelen. Jeg trakk kammen noen ganger gjennom håret for å tvinge krøllene til lydighet, trakk pusten igjen og slo meg prøvende på brystet. Jeg begynte å kjenne mitt våkne jeg komme til live. Hva var det egentlig jeg sto og somlet med? Skulle jeg ikke ut med fiskestanga likevel, kanskje?

Utenfor kjøkkenvinduet hang vimpelen slapp på flaggstanga, og fra den vestvendte verandaen kunne jeg studere den hvite røyken som vellet opp fra to piper nede ved sentrum av Moss. Dampen fra papirproduksjonen på Peterson AS steg rett til værs som to søyler av bomull, bare svakt bøyd i nordlig retning av et umerkelig sønnadrag i den klare lufta. Lenger vest, mot horisonten, lå Jeløya, med sine grønne, skogkledde åser og idylliske fiskeplasser. Her og der begynte små flekker av varme høstfarger å komme til syne, men selv nå, på den nest siste dag av september, lå landskapet sommerlig og fortryllende i lyset fra den synkende sola. Likevel, høsten hadde erobret atmosfæren, og lufta var kald og forfriskende i lungene. Snart ville makrellsesongen være over, og taretorsken ville begynne å padle inn på grunnene i ly av mørket.

Med hodet fullt av tanken på nye fiskehistorier reiv jeg meg løs og pakket sekken i all hast. Selv etter et firesifret antall fisketurer var spenningen og forventningen sterkere enn noensinne, og i brystkassa hamret hjertet av opphisselse og fiskefeber. I sinn og sjel var jeg allerede ute på vestsida av Jeløya, der sjøen nå ville ligge stille og blank under himmelen. En velbrukt ståltermos med varm, svart kaffe ble lagt på plass mellom slukbokser og senespoler, likeså noen blingser grovt brød med pølse, prim og andre godsaker. Et speilrefleksкamera var det også plass til, samt hodelykt, sitteunderlag og annet rusk og rask.

Utstyret parat

I en godt polstret bag hadde jeg lagt juvelen blant multiplikatorsnellene mine, en ett år gammel Daiwa Millionaire 300Z, kjøpt under ett opphold i Australia i 2002. Av utseende liknet den mye på den velkjente Shimano Calcutta, men det var også en rekke forskjeller. Snøreføreren var i metall, gikk helt opp til "snelletaket", og var nesten identisk med den på Abu sine sneller. Sena ville aldri sette seg fast i snøreføreren ved backlash, noe som kunne være et problem med Calcutta-serien. Den hadde dessuten en genial løsning for åpning av snella. Ved å skru av den venstre sida, fikk en raskt tilgang til brems og spole. Den innvendige bremsen kunne justeres med et enkelt handgrep. Slik sett eliminerte snella fikling med skruer og løse bremseklosser. Det skadet heller ikke at gangen var eksemplarisk og bremsen fin og myk. Videre var denne snella av sneller utstyrt med tommeltangent, knarr og seks kulelager. Eneste bakdel måtte være at den vakre, gylne overflaten kunne få selv den mest uvørne til å bekymre seg for riper og hakk i overflaten. Et par hundre meter med 0,35mm sene lå fint på spolen, og kulelagrene hadde akkurat fått noen dråper olje. Den var atter klar til aksjon.

I handa tok jeg en gammel traver, en 10-fots Shimano Stradic for vekter fra tjue til seksti gram. Den hadde vært en trofast følgesvenn helt siden jeg gjorde mine første, prøvende kast med multiplikator i 1995. Korken hadde forlengst mørknet av vær og vind, og lakken ved noen av ringene hadde slått mikroskopiske sprekker, men ennå kunne den sende sluken som en pil mot horisonten, ennå kunne den stagge det meste av fisk i fjorden. Likevel, det var lenge siden den hadde fått selskap av nyere slukstenger fra Berkeley, og snart ville den kanskje måtte finne seg i et rolig liv og en hederplass på en eller annen vegg.

Mot Jeløy Radio

Tynget ned av utstyr vraltet jeg ned bakken til bilen ikledd grønne, pustende membraner og velbrukt superundertøy. Selv et omslag til stiv kuling skulle ikke sette kveldsfisket på spill. Gummistøvler og kamerastativ hadde også blitt med på lasset. Så, med alt i trygg forvaring i stasjonsvogna, rullet jeg med til Moss, gjennom sentrum og over Kanalen til Jeløya. Rett oppover Helgerødgata bar det, helt til jeg kom over toppen og ned mot Tronvik. På venstre side hadde jeg Søndre Jeløy landskapsvernområde, et vakkert område med bølgende jorder og frodige skogsområder. Her fører langstrakte alleer med til

historiske herregårder, og kysten er velsignet fri for hytter og stengsler. En kan vandre i flere timer langs urørte, fredfulle strender og over forrevne, rødlige klipper, en gang flytende magma fra jordas indre.

Veien førte meg forbi avkjøringen til Refsnes Gods, og videre ut mot gårdene Alby og Røed. Men helt ut dit skulle jeg ikke. Isteden tok jeg til høyre og kom ned mot gamle Jeløy Radio, hvor Telenor nå har sitt konferansesenter. På plassen før bommen stoppet jeg bilen og la vei til fots ned mot sjøen. En ideell destinasjon for en rask kveldstur, siden det bare er fem minutter ned til fiskeplassene. Ute på jordene beitet flokker av hester mellom de gamle stolpene og mastene som tilhørte radiostasjonen, men som forlengst er gått ut av bruk. Nå hvilte freden og stillheten over landskapet, og stien ned til fjorden var strødd med løv i gult og rust.

Ingen trengsel

Etter få minutter sto jeg ved den første fiskeplassen, Hestberget. En lett bris kruset såvidt den stille sjøoverflata, og partiene med strøm i vannet avslørte seg som blanke, meterbreie band. Slik svingte de seg utover fjorden, som små veier mot ukjente mål. Strømninger i vannet er ofte et godt tegn, det visste jeg av erfaring. Dessuten var det bare et par timer til full flo, og vannstanden var allerede høy. Bølgene fra passerende båter slo innover det gamle ferjeleiet, der båter fraktet passasjerer mellom Horten og Jeløya alt i 1582. Nå er alle spor etter slik aktivitet borte, men ved høyvann egner plassen seg utmerket til å lede fisken inn mot land.

Lengre bort går nemlig svabergene bratt ned i sjøen, og tallet på gode, sklisikre standplasser er få. Men selv her, bare ti minutter fra byen, er det sjelden noen trengsel. Når de hektiske sommermånedene er over, er andre fiskere et sjeldent syn. Tallet på virkelig ivrige, på folk som drar ut hver uke det meste av året, er svært lavt på disse kanter. Når en så tenker på at Jeløya tilbyr noen av de beste og mest naturskjønne mulighetene for kystfiske i Oslofjorden, virker dette mer enn bare litt underlig. Er det kanskje den beryktede "treigheten" i Østfold som ligger bak? Uansett årsak, Jeløya har altså plass til langt flere sportsfiskere.

Med vak friskt i minne

Med en kopp kaffe satte jeg med ned og speidet etter tegn til aktivitet. Kvelden før hadde det vært mye liv i overflata. Da hadde jeg sett store vak, det ene etter det andre, så kraftige at vannspruten sto og lydene av plask og gulp var lette å høre. Makrellen hadde vært så hissig på å få tak i silda at en kunne følge jakta som ei stripe i overflata. I løpet av noen minutter var det over, men jeg hadde da rukket å landet to feite makreller på oppunder kiloen.

Dagen før hadde jeg valgt ultralett utstyr, noe som hadde gjort opplevelsen spesielt minneverdig. Denne kvelden begynte jeg fisket med det samme utstyret, selv om en alke

var det eneste som vaket ute på fjorden. En fjærlett 9-fots haspelstang ble klargjort og påsatt en liten haspelsnelle med 0,20mm sene. I enden av snøret festet jeg en 15-grams sluk, en sølvblank Viking Herring med grønn stripe. Den skulle igjen få æren av å friste fisken til hogg. Makrellen er sjelden kresen når det gjelder sluker, men i bakhodet hadde jeg tanken på en viss sølvblank fisk. Mange fine sjøørreter har møtt sin bane på vestkysten av Jeløya, det er sikkert.
Distraherende skjønnhet

Sluken reiv noen timeter sene av spolen og landet med et lite plopp et godt stykke ute. Nesten umiddlebart startet jeg innsveivinga, i tilfelle det skulle gå fisk i de øvre vannlag. Sluken ble tatt inn med rytmiske bevegelser. Fire - fem raske omdreininger med sveiva, deretter et kort stopp og et bestemt nøkk med stangtuppen. Svært ofte tar fisken når sluken stopper opp og begynner å synke vinglende nedover i vannet.

Selv om jeg prøvde å konsentrere meg om fisket, kunne jeg ikke la være å beundre landskapet og himmelen. Utsynet fra Hestberget er et av de vakreste på vestsida av Jeløya. Her er det lite som stenger for utsynet, og på stille kvelder er solnedgangene ofte av en annen verden. Aldri er de like, og ofte gir skyer, dis og regnbyger det fineste fargespillet. Som denne kvelden, da sola skinte ned gjennom sprekker i det blåfiolette skylaget, og stråler av klart lys fikk fjerne områder av fjorden til å glitre.

I nord, omkring femten km unna, så jeg de skogkledde åsene på nordenden av Jeløya, og i nordvest lå høydedragene på Hurumlandet mørke og hemmelighetsfulle, kledd i skiftende toner av kveldsblått. Tvers over fjorden så jeg Løvøyas karakteristiske profil, og litt lenger sør var lysene i Horten begynt å komme på. Vendte jeg blikket sørover, så jeg den krokete furuskogen på Gullholmen der den sto i silhouett mot himmelen, bare noen hundre meter fra stranda sør for min standplass. Fyret på Gullholmen har lenge vært automatisert, men de sjarmerende, hvitmalte bygningene brukes ofte av større grupper til overnatting. Om sommeren skal det godt gjøres å finne et finere sted for møter eller konferanser.

Fast fisk

Etter en halvtimes fiske uten resultater bestemte jeg meg for å skifte til tyngre utstyr. Kanskje fisken gikk djupere i dag? Jeg gravde fram "gullsnella" fra Daiwa, rigget opp utstyret og satte på en 25-grams Jensen-sild. Så, mens jeg lot sluken synke, la jeg plutselig merke til mengder av små "regndråper" i vannet, bare et par meter fra land. En stim av småsild hadde funnet veien opp til overflata. Kanskje var det en årsak til det? Det var ikke umulig at noe jaget silda der nede i djupet, og at den derfor søkte tilflukt like inne ved land.

Da sluken hadde fått synke i femten sekunder, begynte jeg innsveivinga. Det er styggelig langt ned til fast grunn utenfor Hestberget, og selv kompakte sluker kan ofte synke i mer enn tjue sekunder, noe avhengig av strømforholdene. Etter en rekke rykk og sveivestopp kom sluken inn til land, og jeg kastet ut på nytt. Spolen var frikoblet, og sena fulgte

sluken på vei mot bunnen. Plutselig ble snøret slakt, enda det bare hadde gått om lag ti sekunder. Jeg ante hva det betydde, og gjorde et kraftig mothogg. Joda, det svarte i den andre enden. Noe der ute bøyde stanga i bue med kraftfulle, tunge drag, og bremsen gav ut sene for å avlaste presset. Makrell, sannsynligvis. Etterhvert kom fisken inn mot det brådjupe partiet ved land, og jeg flyttet meg ned mot landingsstedet mens jeg sveivet som gal for å holde snøret stramt. Bare et par meter ute for fisken fram og tilbake, og snøret hylte av anstrengelse der det skar gjennom vannet.

Så, akkurat da jeg så glimtet av makrell i vannet, ble snøret slakt. Finnes det noe verre for en sportsfisker? Men ennå var det håp. Jeg løp tilbake til standplassen med hamrende hjerte og heiv ut på nytt. Sluken fikk synke, og jeg begynte spent innsveivinga. Brått var det velsignede draget i snøret der igjen. Denne måtte jeg ikke miste! Middagsmat og ære sto på spill.

Etter en minst like spennende kamp som den første, landet jeg med stor lettelse en flott kilosmakrell. Den ble lynraskt avlivet og lagt i en dam med kaldt vann. Så var det på'n igjen. Nok en gang hogg makrellen, denne gangen like innunder land. En ny kilosfisk med grønn rygg og buk av perlemor havnet i tangen. Men med det var havet atter svart. Så hadde det da også begynt å mørkne for alvor. Nattsynet var i ferd med å ta helt over, og landskapet var blitt en verden av uskarpe konturer og nyanser av blått og grått.

Inn i skumringen

Det var tid for å forflytte seg litt, og prøve inne på det grunne vannet i Gullholmsundet. Jeg heiv sekken på ryggen og la i vei sørover langs stranda. Ved et av stedene hvor jeg hadde fått fin torsk før, stoppet jeg og lot sluken fare utover i mørket. Utover der var det bare et par meter djupt på det meste, så jeg holdt stanga hevet og sveivet sluken raskt inn med små stopp og pilkenapp. Det var ikke lenger mulig å se sluken lande, så nå ble det spesielt viktig å kjenne snella godt, og å bremse spolen med tommelen i rett øyeblikk.

Med ett kjente jeg noe nøkke i stanga. Jeg gjorde automatisk tilslag og gledet meg over motstanden i den andre enden. Men kampen ble kort og udramatisk, og en liten torsk på rundt kiloen kom til syne. Sluken satt bare i leppa, og den fikk raskt friheten tilbake. Så vr det da heller ikke sesong for koketorsk ennå. Jeg var fornøyd med dagen og trakk inn den salte lukta av tang og sjø. Lufta var frisk og kald, og de første stjernene begynte å komme til syne mellom skyene. Et øyeblikk vurderte jeg nattfiske, men uten naturlig agn og en god lommelykt ville det være et dødfødt prosjekt. Det fikk bli en annen gang, kanskje ut i oktober. Nå var det tid for å komme seg tilbake og krype under dyna igjen.

Mer enn en gang tok jeg et "siste" kast utover det stille, svartnende vannet. Som alltid på slike fredfulle kvelder var det lite fristende å legge ned utstyret. Med vemod og lengsel i blikket stirret jeg ut i den begynnende natta. Langt i vest kunne jeg ennå ane et skjær av gult, og i det fjerne gled små lysende prikker i grønt og rødt gjennom mørket, lanternene til små fartøy på vei mot havn. Den knapt hørbare hummingen fra båtmotorene forsterket

bare den hypnotiserende stemningen, følelsen av noe tidløst og uendelig, av sagaer, eventyr, verdensrom og drømmer.

Tvers overfor meg, lengre ut enn jeg kunne ha håp om å kaste, fant blikket de uskarpe konturene av Gullholmen. Som en kjær venn lå den der, trofast og pålitelig, alltid til stede. Nå var den i ferd med å absorberes helt av det krypende mørket, men ennå var det liv der ute. Lyden av måker og ærfugl bar langt i den stille natta. Om ikke lenge ville de atter få fjorden for seg selv. Dovne dønninger skylte innover stranda med rytmiske sukk, og den fine grusen under føttene mine var i stadig bevegelse. Jeg sveivet inn for siste gang, fant sekken i lyset fra lommelykta og la sluken i boksen. Det var på tide å rive seg løs.

Stien opp fra sundet var bare en uklar strime av grått nå. Noen gresshopper spilte ennå ivrige mellom doggvåte strå, uvitende om frosten som snart ville få engene til å stilne. Nok en flott høstkveld på Jeløya hadde kommet til en ende. Med en blanding av tilfredshet og vemod vandret jeg opp forbi hestehagen og de gamle mastene, forbi hekker og beitemarker. Men foran meg var håpet om nye fiskedager, om friske morgenstunder og lune kvelder, om nye drag i snøret.

Et bynært paradis

Det skrives mye om ukelange fisketurer til ville og avsidesliggende deler av landet, og om reiser til fjerne, jomfruelige destinasjoner mange flytimer unna. Ikke noe galt i det, vi liker vel alle å drømme oss litt bort og flørte med planer for framtidige ferier. Men for de fleste er det likevel de nære naturområdene, de som ligger en sykkeltur eller kortere biltur unna, som er de viktigste. Setter vi stor nok pris på de områdene som gir oss mulighet til en tur ut med fiskestanga etter jobben, på tampen av dagen, når tanken på flerfoldige kilometer bak rattet er lite fristende? Vet vi å verdsette og verne om de nære områdene hvor mange av oss drar på dagstur eller helgetur?

Mange, kanskje de fleste av oss som er ivrige sportsfiskere i dag, ble tent på fiske som barn, gjennom lek og småturer i området der vi bodde. For noen var det et hemmelighetsfullt tjern i marka, for andre ei brygge eller en tange som strakk seg ut i sjøen. Rekrutteringen til fiske og friluftsliv avhenger av at slike steder blir tatt vare på, at vi ikke bygger ned friområdene i vår nærhet og setter naturen på reservat i nasjonalparker. I Oslofjordsområdet står Jeløya i en særstilling. Jeløya kan ikke tilby villmark i ordets rette definisjon, men den er et fantastisk bynært fristed for friluftsliv og fiskeopplevelser.